

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Rvperti Abbatis Monasterii Tvitiensis, Ordinis Sancti
Benedicti, Theologi antiqui ac planè clarissimi, in Cantica
Canticorum de incarnatione domini, Commentariorum,
libri VII**

Rupert <von Deutz>

Coloniam, M. D. XXVI.

Rvperti Abbatis Tvitiensis In Cantica Canticorum De Incarnatione Domini
Commentariorvm Liber Sextvs.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-71845](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-71845)

CAP. VI.

Hoc autem nunc agitur, ut uester quoque dilectus sit, & ut sciatis uel cognoscatis iam ex parte, quod uere diligendus & totus desiderabilis sit, quia dixistis, qualis est dilectus tuus ex dilecto, quia sic adiurasti nos. **L. Quo abiit dilectus tuus o pulcherrima mulierum? Quo declinavit dilectus tuus & querimus cum tecum? Dilectus meus descendit in ortum suum ad areolam aromatis, ut pascatur in ortis & lilia colligat.** Ergo o dilecta & dilectissima, non quasi ignorans, quo abisset dilectus tuus dixisti filiabus Hierusalem, adiuro uos, si inueneritis dilectum meum, nam ipse potius ex te descendum existimauerit, & tu doces eas, ubi nam inuenire deberent illum. Quare autem non dixisti, dilectus meus ascendit in celum: sed dixisti, dilectus meus ascendit in ortum suum. Videlicet quia non adhuc infidelibus, sed iam fidelibus loqueris. s. filiabus Hierusalem, quippe quae nec ueraciter dici possent filiae Hierusalem, si non haberent fidem: nisi dilectum surrexisse atque in celum iam ascendisse credidissent. Hoc autem scire illas oportebat ad perfectionem fidei, quod licet ascendisset in celum, & sederet ad dexteram patris: nihilominus tamen hic remansisset, praesentia maiestatis, praesentia uel gratia siue operatione diuinitatis inuisibilis, quemadmodum dicit: **Ecce ego uobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem saeculi.** Ergo dicitur dilectus meus descendit in ortum suum ad areolam aromatis, ut pascatur in ortis, & lilia colligat, id est, hic perseverat nobiscum, quo semel descendit, ut faceret uoluntatem patris sui, quod est pasci in hortis, quemadmodum dicit: **meus cibus est, ut faciam uoluntatem patris mei, & ut electos suos congregaret ad se, quod est lilia colligere, quemadmodum quidam de principibus amicorum dicit de hoc ipso dilecto, quia moriturus erat pro gente, & non tantum pro gente, sed ut filios dei, qui erant dispersi, congregarent in unum.** Cum haec ita sint, non ita uobis dicitum arbitramini filiae Hierusalem, adiuro uos, si inueneritis dilectum meum, ut annuncietis ei, quia amore langueo, tanquam hinc abierit, & hic nullo modo inueniri possit, quia deus et dominus est, qui ubique est, et omnia implet, quemadmodum sapiens cognitor eius dicit: **Ergo ne putandum est, quod deus habitet super terram? Si enim caelum, et caeli caelorum capere te non possunt, quantum magis domus haec quam edificauimus. Quis secundum uisibilem praesentiam hic non sit, quod uis humanam formam in celum leuauerit, eamque nubes susceperit ab oculis nostris: tamen hic intra uos est, et uos illi estis areola aromatis, et ipse pascitur in uobis, et uos estis lilia quae colligit.**

Dilectus meus ascendit in ortum suum

Mat. ultimo.

Iohan. 4

Iohan. 11
Christus, ut deus, ubique est

3. Reg. 8.

Actu. j.

RVPERTI ABBATIS
TVITIENSIS IN CANTICA CANTICORVM
DE INCARNATIONE DOMINI
COMMENTARIORVM
LIBER SEXTVS.

Digna laudari a dilecto Maria.

Cant. 4.

NTEQVAM FIERENT EMISSIO-
nes tuae paradyfus malorum puniceorum cum pomorum
fructibus laudabilis eras et pulcherrima mulierum, et dile-
cti tui uoce laudabaris, dicentis: **Quam pulchra es amica
mea, quam pulchra es, oculi tui columbarum, absque eo quod in
secus latet et caetera. Quantum magis postquam ad uocem eius
pulsantis, et propter manum eius te tangentis, surrexisti ut
aperires ei, et aperuisti pessulum ostij tui, factusque est ille
emissionum tuarum paradyfus, uerbis atque exemplis tuis
complantatur, laudari debuisti ampliori laude pulchritu-
dinis, quam esses pulchra non solum tibi, sed pulchritudinis
tuae facti essent participes plurimi. Repetit iterum dile-**

ctus canticum laudationis, et modulos multiplicat pulcherrimae cantionis in memoriam
tui, talibus uerbis te praemittente. **L. Ego dilecto meo, & dilectus meus mihi, qui pas-**

tur inter lilia. Pulchra es amica mea, suavis & decora sicut Hierusalem, terribilis ut castrorum acies ordinata. Auerte oculos tuos a me, quia ipsi me auolare fecerunt. Capilli tui sicut grex caprarum, quæ apparuerunt de Galaad. Dentes tui sicut grex ouium, quæ ascenderunt de laua-
 cio. Omnes gemellis foetibus, & sterilibus non est in eis. Sicut cortex mali punici, sic genæ tuæ absq; occultis tuis. Sexaginta sunt reginæ, & octoginta concubinae, & adolescentularum non est numerus. Una est columba mea, perfecta mea, una est matri suæ, electa genitrici suæ. Uiderunt illam filia, & beatissimam predicauerunt, reginæ & concubinae laudauerunt eam. Quæ est ista, quæ progreditur quasi aurora confurgens, pulchra ut luna, electa ut sol, terribilis ut castrorum acies ordinata. Ego (inquis) dilecto meo, subaudiit pessulum ostij mei aperui, uocis meæ obsequium præbui, ut audirent, & nō nescirent filia Hierusalē, quæ illis ipse sit dilecto (inquam) meo, qui pascitur inter lilia, id est, qui corda munda, & casta diligit corpora, & dilectus meus, subaudiit, uicem reddit mihi laudationis ac beatificationis, canticum suum, ac perfectione cantici ueluti octo chordis. Ipse est enim & psalterium & cithara dei patris, cui pater in Psalmo dicit: Exurge gloria mea, exurge psalterium & cithara. Fiebat autē antiquitus citharæ octo chordis, ea lege, ut octaua eadem esset quæ prima, quam symphoniam maximam musici nominant dyapason. Considerate igitur canticum istud, quomodo currit modulus octo bene sonantibus, ita ut sonus octauus idem sit qui primus, terribilis ut castrorum acies ordinata. Nam primus modulus est, pulchra es amica mea, suavis & decora, sicut Hierusalem, terribilis ut castrorum acies ordinata. Secundus, auerte oculos tuos a me, quia ipsi me auolare fecerunt. Tertius, capilli tui, sicut grex caprarum, quæ apparuerunt de Galaad. Quartus, dentes tui sicut grex ouium, quæ ascenderunt de laua-
 cio. Quintus, sicut cortex mali punici, sic genæ tuæ absq; occultis tuis. Sextus, sexaginta sunt reginæ, & octoginta concubinae, & adolescentularum non est numerus, una est columba mea, perfecta mea, una est matri suæ, electa genitrici suæ. Septimus, uiderunt illam filia, & beatissimam predicauerunt, reginæ & concubinae laudauerunt eam. Octauus, quæ est ista, quæ progreditur quasi aurora confurgens, pulchra ut luna, electa ut sol, terribilis ut castrorum acies ordinata. Igitur perfecta cantio maximaq; hæc symphonia dilectionis est, & modulus octauus idem sonat quod primus, pro eo quod non contenta ego propria fidelitate, studui chorū filiarum Hierusalem docere & ordinare, ita ut unus idemq; cœtus & chorus esset & castrorum acies, chorus laudantium dilectum, acies pugnantium cōtra diabolum propter dilectum. Nunc singula hæc modulamina studiosius addiscenda sunt. Pulchra es (inquit) amica mea, suavis & decora sicut Hierusalem, terribilis ut castrorum acies ordinata. In hoc pfectio pulchritudinis, quod non solum suavis, nec solum terribilis, sed utraq; es & suavis & terribilis: suavis sicut Hierusalē, terribilis ut acies castrorum quæ bene ordinata est. In quo suavis & decora sicut Hierusalem. In eo uidelicet, quod & anima tua semper supernam uidet pacem, & ex uisitatione tui discunt animæ plurimæ cœlestem ducere cōuersionem, unde & dicunt uel sunt filia Hierusalē, quia optimam eligunt partem, iuxta illud, uacate & uidete, quoniam ego sum deus. Quod uero est, ut castrorum acies ordinata. Non enim à magno intellectu uacat ista comparatio, & idcirco subtiliter est intuenda. Scimus & constat, quia castrorum acies tunc hostibus terribilis ostenditur, quando ita fuerit constipata atq; densata, ut in nullo loco interrupta uideatur. Nam si ita disponitur, ut locus uacuus, per quem hostis possit ingredi dimittatur, profecto iam suis hostibus terribilis non est. Et nos ergo cum contra malignos spiritus spiritualis certaminis aciem ponimus, summopere necesse est, ut per charitatem semper uniti atq; cōstricti & non interrupti per discordiam inueniamur: quia quis quælibet bona in nobis fuerint, si charitas desit, per malum discordie locus aperitur in acie, unde ad feriendos nos ualeat hostis intrare. Huius partis optimæ tu totam hæreditatem possides, & in ea princeps tu es: partis (inquam) optimæ, cuius est & in suauitate uidere iam uel contemplari supernam pacem secundū nomē Hierusalē, & contra malignos spiritus in procinctu esse secundum castrorum similitudinem. Verumtamen o dilecta, o uera Hierusalem fac quod dico. Auerte oculos tuos a me, quia ipsi me auolare fecerunt. Et tunc quando me præsentem habui

Psal. 76. et 77. Canticū pfe tui in Octauis

Octo moduli huius cantici

Chorus & acies castrorum.

Suavis & terribilis.

Psal. 46. Vt castrorum acies ordinata.

Per discordiam dat hosti locum

f habui

LXII. RVPERTI IN CAN. CANTICO. CAP. VI.

habuisti presentia corporali, oculos tuos, oculos tam mentis quam corporis semper in me
fixos habuisti: & nunc, quando secundum corpus absens tibi sum, me spiritualibus oculis
iugiter contemplaris. Auerte oculos tuos, auerte (inquam) uidelicet ita, ut prudens & discre-
ta sit contemplatio, sciendo quod sim incomprehensibilis ego dilectus tuus, ex eo quod
sum deus, cuius substantiam uel naturam quanto quis contemplatur subtilius, tanto ad com-
prehendum in sufficiens inuenitur, ut de isto quoque recte dicas: Accedet homo ad con-
altum, & exaltabitur deus. Ergo ne bonum est hoc placitumque dilectio, propter causam
hanc auertere oculos? Est plane bonum aliquo modo, scilicet dum sic à me auertis, ut in te
metipsam conuertas oculos tuos, id est, dum sic altissimam diuinitatem contueris, ut reuo-
ces ad memoriam infirmitatem tuam infirmæ conditionis, & optime scias, quia hoc ipsum
quoddam deum uides, non tuæ potentia sed diuinæ gratia est. **L** Capilli tui sicut grex cap-
rarum, que apparuerunt de Balaad. Bentes tui sicut grex ouium, que ascende-
runt de lauachro. Omnes gemellis foetibus & sterilibus non est in eis. Sicut cortex
mali punici, sic genæ tuæ absque occultis tuis. ¶ **V**t quid ista dilectus laudationis modus
lamina repetit, cum inter cætera superius eadem & eodem modo cecinerit: nisi quia dupli-
ci honorificentia dignum est, eandem mundiciam cogitationum, eandem uitæ innocentiam,
eam, eandemque pudicitia uerecundiam, quam prius habuisti in solitudine silentij, custodisse
ad integrum in illa frequentia, cui te interesse posebat utilitas euangelij, secundum uo-
luntatem dilecti pulsantis & dicentis: aperi mihi soror mea, quia caput meum plenum est
rore, & cincinnati mei guttus nocturnum. Et de istis quidem uidelicet de capillis, dentibusque
genis, iam illic dictum est: ueruntamen de genis adhuc aliquid dicendum, quod libenter
audiant amici, quo edificentur adulescentulæ, quo delectentur filia Hierusalem. ¶ In ute-
ro nos ita natura formauit, ut genua genis opposita sint. Vnde & à genis genua dicuntur.
Ibi enim coherent sibi, & cognata sunt oculis, lachrymarum indicibus & misericordiam,
Denique complicatum aiunt gigni formarique hominem, ita, ut genua sursum sint, quibus oca-
li formantur, ut caui fiant ac reconditi. Inde est quod homines, dum se ad genua proster-
nunt, statim lachrymantur. Voluit enim nos natura maternum rememorare uterum, ubi
consedebamus in tenebris, antequam ueniremus ad lucem. ¶ Profecto qui causam istam
diligenter attendit, ille scienter atque rationabiliter laudat & approbat, sanctis & eruditis cog-
itationibus familiare esse, genua frequentius excelsio deo curuare, & genas lachrymas
genibus curuis applicare, ut respiciat ac recogitet creator habitans in excelsis, qualiter nos
in utero formauerit. Vnde & illud sanctus Iob commonefacit his uerbis: Memento quæ-
so (inquit) quod sicut lutum feceris me, & in puluerem reduces me & cætera: usque, licet hæc coe-
les in corde tuo, tamen scio quod uniuersorum memineris. Non paruum inuentum repe-
rit qui istud consecutus est, ut scienter sic exhibeat creatori, sicut reperit propheta Miche-
as, cum dixit: Quid dignum offeram domino? Curuam genu deo excelsio. Nec uero soli
deo, uerum etiam hominibus dulcis uisus & amabilis est huiusmodi compositio siue apposi-
tio, tantoque quisque magis reuerendus existit, quanto frequentius atque affectuosius genua cur-
uans, genas suas uel oculos aut totum caput demiserit. ¶ **E**contra capitis oculorumque ac ge-
narum erectio nimia, multum deo & hominibus odibilis est, magnamque sonat uituperatio-
nem talium reprehensio, maxime ex ore dei: Exempli gratia, cum dicit: Pro eo quod eleua-
tæ sunt filia Syon, & ambulauerunt extento collo, & nutibus oculorum ibant & plaude-
bant & cætera. Item: Generatio cuius excelsi sunt oculi, & palpebræ in altum subreptæ.
Tu o dilecta naturam condecorasti, quæ genas tuas ad nullius uiri aspectum subleuare per-
ma proposuisti, solique creatori mente & corpore humilis sapienter inclinasti, duce & magi-
stro spiritu sancto, in quo dicit pater tuus fidelis David: Venite adoremus & procidamus,
& ploremus ante dominum qui fecit nos. Sequuntur autem te utriusque sexus plurimi, quibus
optime placet id quod audiunt, sicut cortex mali punici, ita genæ tuæ absque occultis
tuis. **L** Sexaginta sunt regine & octoginta concubine, & adulescentularum non est
numerus. Una est columba mea, perfecta mea, una est matri sue, electa genitrici
sue. ¶ **Q**uid est hoc dicere: nisi quod & si multæ sunt fideles, & propter fidem, quæ per dile-
ctionem in eis operatur, laudabiles: nulla tamen earum tibi similis est, sicut ueraciter prædica-
mus, ga

Prudens & dis-
creta contem-
platio. Psal. 63.

Cur repetit
tres modulos
laudis.

Genæ et genua
in utero ma-
ternio coniu-
cta sunt.

Offerenda sunt
deo & genua
curuata & ge-
næ lachrymo-
sæ. Iohan. 30.

Mich. 6.

Genæ & oculi
alti, deo homi-
nibusque odia-
biles.

Esa. 3.
Prouer. 30.

Psal. 94.

Gala. 7

mus quia nec primam similem uisa es, nec habere sequentem. ¶ Nam reginae recte dicuntur illae animae, quae perfectae charitatis sunt, in eo uidelicet quod eundem dilectum tuum sequentes, nihil terrenum sed ipsam solum quaerunt, nec propter metum gehennae, sed propter amorem uitae aeternae peccatum fugiunt, uirtutemque amando, iniquitatem oderunt: concubinae uero sunt illae, quae sub timore seruiunt, nec eius perfectionis, ut super praecipuum uelint addere consilium, scilicet hoc, ut relictis omnibus solum sequantur hunc dilectum, habentes quidem in fundamento Christum, sed nihilominus amantes aliqua quae huius mundi sunt. Quid porro uolunt sibi numeri isti decem senarius atque octonarius: Valeret ne aliquod nomen scripturae huius, quod est, שִׁירֵי יְרוּשָׁלַיִם hoc est cantica canticorum. Valet utique, quia primam symphoniam efficiunt, quam musici nominant diatessaron. Est enim in eis habitudo, quam Epitriton, id est, sesquiterciam dicunt, quia maior numerus uidelicet octoginta, minorem numerum, scilicet sexaginta, totum in se continet, & eius insuper tertiam partem, id est, uiginti. Et haec proportio numero: in musica sex reddit dyatessaron, quod interpretatur de quatuor, & idcirco sic uocatur symphonia haec, quia de quatuor chordis siue uocibus constat, cum duobus tonis habens semitonum. Igitur sexaginta reginae & octoginta concubinae, id est, animae quae sunt uerbo dei insistant, & uerbi dei ita participes factae sunt, ut facere possint doctrinae fructum: meritis quidem, secundum quod supra dictum est, differunt, sed fidei consonantiam per unitatem confessionis in auribus dilecti suauiter resonant. ¶ Quomodo autem numeri isti octonarius & senarius, qui hic multiplicauerunt denarium, ob inuicem differunt: ut merito per senarium reginas, & per octonarium uoluerit designare concubinas? Videlicet eo differunt, quod senarius numerus perfectus, octonarius uero imperfectus ac diminutus, atque usque ad extremas unitates secabilis est. Perfectus quippe est, & perfectior: primus numero: senarius, quia suis ex partibus constituitur. Habet enim dimidiā, id est, tres: tertiā, id est, duo: sextā, id est, unū: quae partes siue mul collecte senarii summā restituunt. Porro octonarius in suis partibus seipso minor est. Habet enim dimidiā, id est, quatuor: quartā, id est, duo: octauam, id est, unū: quae partes simul collectae, septenarium faciunt, minorem uidelicet summā ipso octonario, cuius partes sunt. Claret igitur & ista causa, cur senarius reginis, & octonarius concubinis, magisque octonarius reginis, & senarius congruat concubinis. ¶ Adolescentulaz non est numerus, id est abudant in euangelio plures quae ad coelestes pertineant thalamos, iuxta illud: Annunciaui & locutas sum, multiplicati sunt super numerum. Adolescentulaz namque recte dicuntur, quae nondum salte ad timorem dei profecerunt, & propter hoc custodia indigent uel magisterio hominum, quia nec dum intus diuini timoris seu amoris habent magisterium, & multae ex hominum aetate perueniunt, aetatem interioris hominis, quam quidam amicorum insinuans, octo curamus ait in uirum perfectum, in mensuram aetatis plenitudinis Iesu Christi. ¶ Vna est columba mea, perfecta mea, una est matri suae, electa genitrici suae. Vna (inquit) est, & simile non habet. Omnino nec inter reginas ulla similis huic est. Cui matri suae una, cui genitrici suae est electa. Nimirum matri suae Hierusalem una est, illi Hierusalem, quae sursum est, quae est in oim nostrum, & genitrici suae, scilicet antiquae ecclesiae electa est, ecclesiae patriarcharum & prophetarum ac regum iustorum, quorum de carne progenita est, quorum secundam fidem benedictionis, quae ad illos repromissa erat, ianua uel materia est. Et illi matri, & huic genitrici una & electa est: quia nec inter angelos, nec inter homines similem uel primam habet, uel sequentem habitura est: uere colūba, quia gratia plena, uere electa, quae non solum salua existeret, uerum etiam ipsam salutem pareret. ¶ Uiderunt illam filiae, & beatissimam praedicauerunt, reginae & concubinae laudauerunt eam. ¶ Hoc ipsa met prauidens ac praenosens, cum dixisset: quia respexit humilitatem ancillae suae subiunxit atque ait: Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Nonne ut secundum praesentem litteram hoc dictum sit, & generatio reginarum, & generatio concubinarum, & generatio adolescentularum: nonne (inquit) omnes istae generationes beatam dicent illam? Reuera, & si impares meritis, attamen fide consimiles: ecce uident illam, ecce contemplantur illam unam, illam electam, & cum admiratione ineffabili uoces extollunt iugiter ex omnibus locis suis, talem laudantes,

Perfectiores
aia, regia, im
pfectiores, co
cubinae dar

Mat. 19

Numeri sexagi
ta & octogin
ta faciunt dyas
tessaron i mu
sica.

Cum numerus
senarius regi
nis, octonari
concubinis at
tribuitur

Adolescentulaz
larum non est
numerus.
Psal. 39

Ephe. 4.
Mater, super
na Hierusalē
genitrix, ue
tus ecclia pa
trum.
Gala. 4

Luc. 1.
Beatam me di
cent omnes
generationes

dantes, talem beatissimā prædicantes, non solum hic in isto exilio mortalitatis, uerum etiam & multo amplius in illa prima uitæ & immortalitatis, ubi uident eam dominantem, & dominando possidentem regnum dilecti, eo uidelicet iure, quo decet matrem possidere regnum filij sui. Et quid dixerunt laudantes, & beatissimam prædicantes? **Que est ista, que progreditur, quasi aurora consurgens, pulchra ut luna, electa ut sol, terribilis ut castrorum acies ordinata.** Quam pulcher ordo in ista laudatione, in ista tuæ pulchritudinis o beatissima prædicatione. Primum consurgens ut aurora, deinde pulchra ut luna,

Quasi aurora
consurgens Ma-
ria

Pulchra ut lu-
na

Electa ut sol.

Mariæ hono-
rat filij & oēs
sancti.

Exo. 20.

Gal. 4.

Lex, sicut

nux est.

2. Cor. 3

Parabola de
agricolæ uineæ
Matth. 21

Descendi iho-
rum nucum.

Esa. 67.

Luce. 4

Esa. 7.

deinde electa ut sol. Quando nata es o uirgo beata, tunc uera nobis aurora surrexit, aurora prænuncia diei sempiterni: quia sicut aurora quotidiana finis præteritæ noctis, & initium est diei sequentis: sic natiuitas tua, natiuitas ex semine Abraham, clara ex stirpe Dauid, ad quos cum iuramento dei facta est repromissio benedictionis: finis dolorum, & consolationis fuit initium: finis tristitiæ, & lætitiæ nobis extitit principium. ¶ Quando autem spiritus sanctus in te superuenit, & filium uirgo concepisti, uirgo peperisti tunc tu & ex tunc pulchra pulchritudine diuina: pulchra (inquam) non quomocumque, sed ut luna. Sicut enim luna lucet, & illuminat luce non sua, sed ex sole concepta: sic tu o beatissima, hoc ipsum quod tam lucida es, non ex te habes, sed ex gratia diuina, gratia plena. Quando autem de hoc mundo assumpta atque ad æthereum thalamum translata es, tunc tu & ex tunc electa ut sol, electa (inquam) nobis, quia sicut ex te natum dei filium solem uerum, solem æternum adoramus & colimus ut deum uerum: sic & te honoramus atque ueneramus, ut ueri dei genitricem, scientes quia totus honor impensus matri, sine dubio redundat in gloriam filij. ¶ Et quidem natura non tu idem es quod ille sol, sed nihilominus tanta es, ut te honoraret ipse sol, honore, quo decet filios honorare parentes suos. Qui enim dixit: Honor patrem tuum & matrem, non dubium, quin & ipse honoret, & ab omnibus amicis suis suam uelit honorari matrem. Finis cantici idem sonat quod principium, terribilis ut castrorum acies ordinata, sicut superius iam dictum est. ¶ Protinus uero, quod dixerat o dilecta filia Hierusalem, percunctantibus quo abiisset dilectus tuus, dilectus meus descendit ad areolam aromatis ut pascatur, in ortis, ipse gratanter acceptum, confirmat his uerbis: **Descendi in ortum nucum, ut uiderem poma conuallis, & inspicerem si florisset uinea, & germinassent mala punica.** Ita soror mea ut nouissime dixisti. Ego descendi, uidelicet de coelis in ortum meum, ortum nucum, factus sum enim ex te muliere, factus sub lege, quæ nimirum lex sic mihi est tanquam ortus nucum. ¶ Denique sicut nux sub amaro cortice, intra testam duram, dulcem & ad uescendum suauem continet nucleum, ita sub amara uel occidente litera, & durissimo iugo cærimoniarum, suauem atque uiuificantem continet spiritum. Ad quid huc descendi? Ut uiderem poma conuallis, & inspicerem si florisset uinea, & germinassent mala punica. Verum quod econtra euenit, illud cantabile non est, ad Cantica Canticorum non pertinet: siquidem respicias causam illorum, qui illi descensui meo nimis ingrati fuerunt. Amici nostri & filia Hierusalem adulescentulæ nostræ iam dudum rem gestam bene nouerunt, secundum illam parabolam quam dixi, quæ est huiusmodi. Homo erat paterfamilias, qui plantauit uineam & sepep circundedit ei, & fodit in ea torcular & cætera, usque, nouissime autem misit ad eos filium suum, dicens: **Verobuntur filium meum.** Agricola autem uidentes filium, dixerunt intra se: **Hic est hæres. Venite occidamus eum, & habebimus hæreditatem eius.** Et apprehensum eiecerunt eum extra uineam, & occiderunt eum. ¶ Secundum (inquam) parabolam illam, ego descendi in ortum nucum, id est, sub lege factus sum, ut uiderem poma conuallis, id est, ut consolaret eos qui me expectabant in spiritu humilitatis, iuxta illud: **Spiritus domini super me eo quod unxerit me dominus.** Ad annunciandum mansuetis misit me, ut mederer contritis corde, & prædicarem captiuis indulgentiam, & clausis apertionem & cætera. Non solum autem, sed & ut inspicerem, si florisset uinea: illa nimirum uinea, de qua scriptura prophetica dicit: **Vinea facta est dilecto in cornu filio olei & cætera, usque, uinea enim domini exercituum domus Israhel est.** At illi agricolæ eiecerunt & occiderunt me. **Veruntamen licet hæc mihi fecerint, aliqua pars eorum tandem penitens istud cantabile dixit. Misisti anima mea conturbauit me, propter quadrigas Aminadab.** ¶ Vbinam hoc dicitur? **Etiam**

Etum fuit: Cum dicerent eis amici nostri, certissime ergo sciat omnis domus Israel, quia dominum eum & Christum deus fecit hunc Iesum, quem uos crucifixistis: His auditis compuncti sunt corde & dixerunt ad eos. Quid faciemus uiri fratres? Et quidam talium notissimus ita dicit. Fui blasphemus & persecutor & contumeliosus, sed misericordiam cōsecutus sum, quia ignorans feci in incredulitate. His atq; alijs modis dixit pœnitens synagoga siue aliqua synagogæ pars. Nesciui, anima mea cōturbauit me, propter quadrigas Aminadab. Quare autem sic dixit: anima mea conturbauit me propter quadrigas Aminadab, & non dixit, conturbauerunt me quadrigæ Aminadab? Considerate amici prius ipsas quadrigas Aminadab, & uidebitis multum pertinere ad rem, quod dicit, anima mea conturbauit me, & non dicit, quadrigæ conturbauerunt me. ¶ Quadrigæ Aminadab quatuor sunt euāgelica sacramēta dilecti, uidelicet incarnatio uel diuinitas ei⁹, passio ei⁹, resurrectio ei⁹, & ascensio eius. ¶ Propter huiusmodi quadrigas aia mea (inquit) conturbauit, id est, cœtus pharisaicus in seditiones excitauit me, ut talium quadrigarum cursum non possem discernere, uidelicet præuenta quadrigarum earundem non bona æstimatione, secundum situationes & iniqua consilia illius talis animæ meæ. Cœtus nanque pharisaicus erat uel esse debebat anima mea, id est, ita plebem uiuificare uel regere, sicut corpus uel omnia membra corporis uiuificat uel uegetat anima: utpote magistri uel sapientes, legem & prophetas scientes, imò & totam clauim scientiæ tollentes. Talis anima mea conturbauit me, ut ad scientiam non possem introire, & intelligere quadrigas Aminadab, quod testimonium eis perhiberet lex & prophetæ. ¶ In quo uel unde dilectus Aminadab? Quo pertinet uel ut tali in re uocaretur Aminadab? In eo nimirum, quod unus idemq; dilectus, rex est & pontifex magnus, & in se uno personam utranq; coniunxit, uidelicet sacerdotis & regis: secundum typum uel similitudinem illius uiri Aminadab, qui cum esset de tribu regia, scilicet de tribu Iuda, dedit filiam suam in coniugium homini sacerdoti Aaron de tribu Leui, sicut in Exodo scriptum est. Accipit autem Aaron uxorem Elizabeth, filiam Aminadab, sororem Naafon, quæ peperit ei Nadab & Abiu & Eleazar & Ithamar. ¶ Et ille qui dicitur Aminadab, filiam suam semel datam illi Aaron, ad semetipsum non reduxit aut redocere debuit: iste autem Aminadab, iste dilectus & primogenitus, sacerdotium suum quod semper ante Moysen & Aaron primogenitorum fuit, pro tempore autem & propter quandam dispensationem, de qua multa essent dicenda, præstitum est tribui Leui: sacerdotium inquam suum exultando, & quadrigis iam dictis uiam suam currendo, repetijt & ad se reduxit, in omnibus spontaneus, sponte incarnatus & natus, sponte passus, & in ipsa passione sua ipse sacerdos & ipse hostia sponte factus, secundum hoc ipsum nomen Aminadab, interpretatur enim populi mei spontaneus: Non solum autem sacerdotium suum ita repetijt & ad se reduxit, uerum etiam ad antiquam speciem formamq; pristinam reuocauit sicut in spiritu prædixerat Dauid: Iurauit dominus & non pœnitebit eum, tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech. Igitur anima mea conturbauit me, ait, propter quadrigas Aminadab: uidelicet malo zelo ipsa turbata & confusa præ inuidia, causam suam quasi dolendam declamans, eo quod cursores siue aurigas quadrigarum istarum audisset, dicentes, quoniam Iesus Nazarenus hic destruet locum istum & mutabit traditiones, quas tradidit nobis Moyses, Et multa his similia, seu ante seu postquam cursum suum perfecit iste Aminadab. Voces autem eiusdem Aminadab currentis in quadrigis suis erant huiusmodi. I Reuertere reuertere Sunamitis reuertere reuertere, ut intueamur te. ¶ Tu (inquit) o Sunamitis, id est, captiua uel despecta, tu o fides, ueri sacerdotij, dignitas, propter carnales cærimonias penè obliuioni tradita, ita ut nesciat neque recogitet synagoga, quia non per legem, sed per te, scilicet per fidem, iustificatus est pater eius Abraham, sicut scriptum est: Credidit Abraham deo & reputatum est ei ad iustitiam, reuertere & iterum dico reuertere, & tertio dico reuertere, & quarto dico reuertere, uidelicet secundum istas quadrigas meas. Nam et ad hoc natus et ad hoc passus sum, ut tu reuertaris, et resurgens atq; ascendens in cœlū, reuersionem tui inclamare non destiti. Cunctis reuertaris, tu mihi es Sunamitis, quæ uel me uel patrem meum antiquum dierum calefacias secundum similitudinem hanc. Et rex Dauid senuerat, habebatq; ætatis plurimos

Actu. 2.

1. Timo. 1.

Quadrigæ Aminadab

Aia mea cœtus pharisaic⁹.

Luce. 11.

Cur Chrs hic dicit Aminadab, quia rex et sacerdos.

Exo. 6.

Psal. 109.

Nō p legē, s; per fidem iustificatus est Roma. 4. Gene. 15.

3. Reg. 1.

dies. Cuncti operiretur uestibus, non calefiebat. Dixerunt ergo ei serui sui. Quæramus domino nostro regi adolescentulam uirginem, & stet coram rege, & foueat eum, dormiatque in sinu eius, & calefaciat dominum nostrum regem. Quæsierunt igitur adolescentulam speciosam in omnibus finibus Israel, & inuenerunt Abyfach Sunamiten, & adduxerunt eam ad regem, &c. ¶ Hæc denique, sicut & alia sunt per allegoriam dicta, & inter omnia, quæ in figura contingebant, sunt æstimanda. Vestimenta enim, quibus eum operiretur rex Dauid senex, non calefiebat, carnales carimonie sunt, quas ille antiquus dierum deus cum sibi offerrentur, non delectabiliter accipiebat, imò dicebat. Nunquid manducabo carnes taurorum, aut sanguinem hircorum potabo? Et multa his similia. Porro Sunamitis, puella speciosa, sola digna est stare coram deo rege, & in sinu eius dormire, ipsumque calefacere, id est, bene calentem charitatis eius gloriam, scilicet remissionem peccatorum obtinere. Tu ergo Sunamitis reuere, ut intueamur te, id est, unde iustificatus est Abraham, inde iustificari sperent omnes qui uolunt esse uel ueraciter dici filij Abraham, scilicet non ex lege, sed ex fide: & nos intuebimur te, nos gaudebimus super te. Notum hoc debet esse amicis, imò adolescentularum multitudini, & ideo dico eis. **Quid uidebitis in Sunamite, nisi choros castrorum?** ¶ **Quid inquam aliud?** Nunquid sanguinem uictimarum? Nunquid circumcisionis cauterium? Nihil omnino nisi choros castrorum, id est, laudes sue uocantiones præliantium, prælia laudantium siue cantantium, quod suauissimum, quod uere est pulcherrimum. Immola deo sacrificium laudis (ait ipse in Psalmista) & reddet altissimo uota tua. Laudando chori præliantur, præliando castra laudant, & omnino est iustitiæ dei subijci, non suam uelle statuere iustitiam. Nihil aliud uidebitis, aut uidere desiderabitis: sed & si quis uestris ò amici auditoribus ostendere uoluerit, uos cum spiritu sancto, spiritu consilij e contra dicetis. Visum est enim spiritui sancto & nobis, nihil ultra imponere uobis oneris, quam hæc necessario, ut abstineatis uos ab immolatis simulachrorum, & sanguine, & suffocato, & fornicatione, & ea quæ uobis fieri non uultis, alijs ne feceritis. A quibus custodientes uos, bene agetis. Igitur hoc solum in euangelio uidentium atque prouidendum est secundum fidem patrum, ut sint chori castrorum, chori in una fide, dico id ipsum, castra resistendo usque ad sanguinem contra peccatum. **Quam pulchri sunt gressus tui in calciamentis, filia principis.** ¶ Tibi dico o Sunamitis, cui dixi reuere, & quæ iam reuerteris, te appello filiam principis, & hæc dico tibi, quia pulchri sunt pedes tui in calciamentis. Quæritis ne adolescentulæ, cur Sunamiten iam dictam nominem filiam principis, uel cuius dicam filiam principis? Dicite hoc ex amicis, & ex illo præcipue, cuius in anima ualde claruit illa reuersio, quam inclinans dixi, reuere reuere Sunamitis. Insigniter quippe reuersa est anima illius de lege factorum ad legem fidei. Ille nos filiam principis cognoscere docet his uerbis: Scriptum est (inquit), quoniam Abraham duos filios habuit, unum de ancilla, & unum de libera. Sed qui de ancilla, secundum carnem natus est: qui autem de libera, per repromissionem. Quæ sunt per allegoriam dicta. Hæc enim sunt duo testamenta, & cætera usque, itaque fratres iam non sumus ancillæ filij, sed liberæ, qua libertate CHRISTI nos liberauit, state & nolite iterum iugo seruitutis contineri. ¶ Libera illa, cuius secundum scripturam meminit, Sara dicta est. Sara autem interpretatur princeps, & secundum hoc ipsum nomen, & secundum suæ generationis modum, allegorice designat illam, quæ sursum est Hierusalem liberam, quæ est mater omnium secundum fidem, neque enim generat secundum carnem, sed secundum fidem: sicut e contra ancilla Agar, secundum nomen suum, quod interpretatur aliena, & secundum suæ uel generationis uel conditionis modum illam designat Hierusalem, quæ nunc est & seruit cum filijs suis. Igitur filia principis, pulchra & speciosa Sunamitis, ipsa est fides uel generatio fidei, cui nunc dico, quàm pulchri sunt gressus tui in calciamentis filia principis. ¶ An non ancilla siue ancillæ filia discalciatis pedibus incedit? Plane discalciatis, & propter hoc ipsum seruilis arguitur conditionis, quia nuditas pedum seruitutis est argumentum, excepto si fiat propter deum, iuxta illud: Solue calciamentum de pedibus tuis, locus enim in quo stas, terra sancta est. Verum de calciamentis hic agitur: non corporis, sed spiritus, in quo discalciatum esse uel discalciatam, summa est ignobilitas, & plus seruilis egestas. Id

Gala. 4

1. Cor. 10

Psal. 49

Chori castrorum.

Ibidem.

Rom. 10

Actu. 17

1. Cor. 7

Aia Pauli, ut Sunamitis reuersa.

Gala. 4

Filia principis cur dicitur.

Ancilla discalciata. Exodi. 3.

COMMENTARIORVM LIBER VI. LXVII.

fitas. Iccirco ancillæ calcaneum serpens momordit, tu autem o filia principis bene calcia-
 ta, caput serpentis contriulisti, tu maxime, o princeps & domina, singularis dilecta, & sicut
 iam dixi, una columba mea, una genitrici suæ, uidelicet generationi liberæ, generationi nõ
 carnis, sed fidei, quæ me uirum non de carne uiri, sed de spiritu dei concepisti & peperisti
 patrem uel principem filiorum, non de carne, sed fidei uel repromissionis. **L. Iuncture fœ-**
minum tuorum, sicut monilia que fabricata sunt manu artificis. Laus ista, laus, ma-
 gna, uituperationi illi opposita est, imò & acerbissimæ exprobrationi illius ancillæ iam di-
 ctæ apud Ezechielem prophetam, dicentem ex ore domini: Et diuulisti pedes tuos omni
 transeunti, & multiplicasti fornicationes tuas. Diuisio uel diuarcatio pedum ipsa est dis-
 iunctio fœminum, ualde uituperabilis, nimirum propter illud quod subintelligitur: uide-
 licet propter multitudinem fornicationum. ¶ Et e contra, iunctura fœminum, ipsa est com-
 positio uel continuatio pedum, laudabilis, itemq; propter illud quod subintelligitur, scilicet
 et propter pudicitie pulchritudinem, saluumq; ac bene custoditum castitatis sigillum:
 maxime in te, o singularis & unica uel nobilissima Sunamitis, in te o dilecta & dilectarum
 dilectissima, quæ prima sine exemplo iuncturam fœminum tuorum ita custodire propo-
 sisti, ut uirgo nulli unquam cognita uel cognoscenda uiro, digna fieres coniungi tuæ inte-
 gritatis auctori deo. Quantum est hoc decus? Quanta honestas? Igitur iuncturæ fœmi-
 num tuorum sicut monilia, id est, uirginitatis tuæ integritas perpesq; pudicitæ custodia,
 celestibus præfidijs communita. Cuius est hoc opus? Cuius uirtus? Nimirum dei altissi-
 mi. Et hoc ipsum (ait quidã sapiens) sapientia est, scire, quod continentia donũ dei sit. Dico
 igitur nõ qualiacunq; monilia, sed monilia q̄ fabricata sunt manu artificis, id est, quæ solus
 deus facere & dare pot̄ uel potuit. **L. Umbilicus tuus sicut crater tornatilis, nunquã**
indigens poculis. Et ista laus tua, o libera Sunamitis, opposita est ancillæ uituperatio-
 ni, quam apud iam dictum prophetam habemus his uerbis, Et quando nata es, non est præ-
 cisus umbilicus tuus, & aqua non es lota in salutem. Quibus utiq; uerbis luxuriæ superflu-
 itatem uituperat, quia uiris quidem in lumbis, fœminis autem in umbilico luxuria est, te-
 stante domino, qui de diabolo loquitur ad beatum Iob. Virtus eius in lumbis eius, & po-
 testas eius in umbilico uentris eius. Igitur umbilicus tuus crater tornatilis, quid est nisi ac si
 diceret, Perfecta est in te uirtus castitatis, & liberata es ab omni carnalis appetitu uolupta-
 tis. ¶ Parum quippe fuisset ad laudem ueræ uirtutis, dixisse, iuncturæ fœminum tuorum,
 sicut monilia quæ fabricata sunt manu artificis: nisi & istud adderetur, umbilicus tuus cra-
 ter tornatilis, nunquam indigens poculis, quia uidelicet illo præcedenti uersiculo solum de
 negatur opus siue effectus carnalis commercij: isto autem sequenti appetitus quoque cogi-
 tationis, qui si inesset, nunquam ueraciter diceretur umbilicus sic præcisus, imò & circum-
 cisus, ut crater tornatilis, neq; adderetur adhuc, nunquam indigens poculis. Quidnam est
 umbilico non indigere poculis, nisi non uri uel sitire per appetitum libidinis? Hinc enim
 per quendam sapientem dicitur in mulierem malam. Sicut uiator sitiens ad fontem os su-
 um aperiet, & ab omni aqua proxima bibet. Ergo tu o Sunamitis, o filia principis, corde
 & corpore es casta, mente & carne integra & incorrupta, cogitatione & opere munda. Ut
 autem perficiatur ista laus, dicendum, quia locutione quoq; utilis es atq; pudica. Hoc est,
 quod nũc dico ego dilectus tuus. **L. Uenter tuus sicut aceruus tritici uallatus lilijs.**
Venter tuus, uenter interioris hominis, iuxta quod quodam loco dixi, qui credit in me, si-
cut dicit scriptura: flumina de uentre eius fluent aquæ uiuæ, ipse est sicut aceruus tritici, id
est, nunquam indiget pane uerbi dei, imò abundat omni tritico quodcunq; seminauerunt
aliq. Illuc illatum est omne, quod prophetarum fides elaborauit, Exempli gratia, ut Esaias
qui dixit: Et accessi ad prophetissam, & concepit & peperit filium. Tu enim o dilecta, tu
es illa prophetissa, ad quam accessit omnis sanctus & fidelis propheta, ad quam tendebat,
& in qua completa est omnis sancta & fidelis prophetia. Hinc uenter tuus sicut aceruus
tritici, quod uidelicet triticum prudenter congregasti, meditando in scripturis, sicut dictũ
est quodam in loco: Maria autem conferuabat omnia uerba hæc, conferens in corde suo.
 ¶ Huiusmodi aceruus bene est uallatus lilijs, quia profecto pulchritudo castitatis, sicut cla-
 uudinẽ sensus ad intelligendum scripturas efficit, ita & auctoritatem parat omni homini
 ut dignus

Gene. 31

Distinctio fœ-
minũ in ancilla
Ezech. 16

Iunctura fœ-
minũ i libera

Sapient. 8

Ezech. 16

Gregorius

Iob. 40.

Umbilic⁹ Ma-
riæ crater tor-
natilis, &c.

Ecc̄. 26

Iohan. 7
Venter Mariæ
ut aceruus
tritici,
Esa. 3.

Luca. 2.
Vallat⁹ lilijs.

Vbera an-
cillarum.
Ezech. 23

Duo ubera
Mariæ.

Eius collum.

Gene. 32.
Exo. 32

Hūilitas tur-
ris eburnea.
Pfal. 109

Osee. 12

Pfal. 41.

Esebon.

Nume. 32.

Iosue. 15.
Iud. 1.

Irriguū supi-
us & inferius

ut dignus sit foris eloqui ea, quæ intus reposuit uel contulit, uerba dei, triticum dñi. **Duo**
ubera tua sicut duo hinnuli capree gamelli. Collum tuum sicut turris eburnea. Et ista laus liberæ, opposita est uituperatiōi ancillæ, imò & ancillæ, quæ ex una facte sunt
 duæ. Fili hominis (ait dñs ad prophetā Ezechielē) duæ mulieres filiæ matris unius fuerūt,
 & fornicatæ sunt in Aegypto, in adolescentia sua fornicatæ sunt ibi, ibi subacta sunt ubera
 earū, & fractæ sunt mammarū pubertatis earū. Quāta iniuria seruitutis, in illa tali subactio
 ne uberū, talisq; fractura mammarū. Et q̄tū dec⁹ libertatis hic scdm similitudines istas, uide
 licet hinnuloꝝ gemelloꝝ capree atq; turris eburneæ. Ergo tu o libera Sunamitis tu maxie
 cuius duo ubera sunt gemella, seculis oibus inaudita, uirginitas atq; foecūditas: tu (in q̄) o di
 lecta singularis, libera es ab omni iugo peccati, scdm istas similitudines hinnuloꝝ capree atq;
 eburneæ turris. ¶ Quid est collū tuū, uel quale est collū tuū? Vtiq; nō extentum, imò ama
 biliter demissum, & hæc est humilitas tua, fortitudo magna, fortitudo pulcherrima: uere
 sicut turris eburnea, quæ & aspectu amabilis, & statura sit fortis. Cui fortis, cui amabilis?
 Deo fortis, deo amabilis: diabolo autē terribilis, inaccessibleis. Quomō ipsi deo fortis? Ni
 mirū sicut ex istis comprobatur exemplis, Quia si contra deū fortis fuisti (ait ipse ad patrē
 tuum fidelem Iacob) quanto magis contra homines præualebis? Ad Moysen autē Cerno
 (inquit) q̄ populus iste duræ ceruicis sit, dimitte me, ut irascatur furor meus contra eos, &
 deleā eos, faciamq; te in gentē magnā. Et non dimisit eū, imò tam diu luctatus est, ut uidēs
 deus q̄ eū superare non posset, diceret illi: dimisi iuxta uerbū tuum. Quali fortitudine lu
 ctabatur iste uel ille? ¶ Profecto humilitate sicut & de isto Psalmista dicit: Si non Moyses
 electus eius stetit in contractione, id est, in nimia mentis humilitate in conspectu ei: de
 illo autē propheta Osee, cū dixisset: In fortitudine sua directus est cū angelo, & inuoluit ad
 angelū, & confortatus est: confestim, fortitudinis eius exprimens modū, subiunxit: Fleuit
 & rogauit eū. Igitur o dilecta collum tuū, quod est humilitas tua, turris eburnea, id est, for
 tissima est atq; pulcherrima: quam respiciens altissimus dedit tibi gemellos istos dulces hin
 nulos, duo ubera hæc, uirginitatē atq; foecunditatē, & ecce habes tria insignia hæc: tertiu
 quippe humilitas tua est. **Oculi tui sicut piscine in Esebon, que sunt in porta filie**
multitudinis. In q̄ oculi tui sicut piscine? Nimirū i eo, q̄ nō deficiūt eis aquæ & tu ma
 xime p̄ cūctis mortalibus, semp cōpuncta corde, dicere potes: Fuerūt mihi lachrymæ mee
 panes die ac nocte, Propterea dixi, sicut piscine non qualescunq; sed piscine in Esebon, id
 est, in maxima compunctione. Esebon quippe interpretatur, cingulum meroris, unde &
 congrue nomen hoc magnitudinem significat compunctionis. Quæ sunt in porta filie
 multitudinis, id est, in prima portione terræ promissionis. Esebon quippe ciuitas fuit Seon
 regis Amorrhæi, qui regnauit in Esebon, & ipsa data est filijs Ruben in possessionem trans
 Iordanem. Filij autem Ruben (ait scriptura) & Gad uenerunt ad Moysen & Eleazarum
 sacerdotem, & petierunt terram illam, præcepitq; Moyses Eleazarō sacerdoti, & lu
 sue filio Nun, & principibus familiarum dicens. Si transierint filij Gad & filij Ruben uo
 bilcum Iordanem omnes armati ad bellum, date eis terram Galaad in possessionem. Re
 cte ergo dicitur, quæ sunt in porta filie multitudinis, quia prima fuit possessio gentis, quæ
 in Aegypto multiplicata, ingrediebatur terram promissionis. Hoc ad mysterium ualde p̄
 tinuit, scilicet piscinas taliter designare quæ sunt in porta multitudinis, sunt enim prima ex
 perimenta supernæ dulcedinis beatæ possessionis, ita ut iā ueraciter dici possint terra pro
 missionis, secundum magnum sacramentum scripturæ dicentis. Cūq; cepisset eam, uide
 licet Cariath Sepher, quod interpretatur ciuitas literarū Othoniel filius Cenez, frater Ca
 leph minor, dedit ei Caleph Axam filiā suā coniugem, quam pergentē in itinere monuit
 uir suus ut peteret à patre suo agrū. Quæ cū supirasset, sedēs in asino, dicit ei Caleph. Quid
 habes? At illa respondit. Da mihi benedictionem. Quia terram arentem dedisti mihi, da
 & irriguam aquis. Dedit ergo ei Caleph irriguum superius, & irriguum inferius. ¶ Secun
 dum facti huius similitudinem, irriguum superius accipit anima, cum se in lachrymis cele
 stis regni desyderio affligit: irriguum uero inferius accipit, cum inferni supplicia flendo
 pertimescit. Igitur in his uerbis, oculi tui sicut piscine in Esebon, quæ sunt in porta filie
 multitudinis, hic sensus est mysticus, ac si diceretur. Oculi tui præ amore uel desyde
 rio dile

rio dilecti, quo langues & compungeris, fluunt lachrymis, & istæ lachrymæ piscinæ sunt in Efebon, id est, aquæ manantes cingulo mœroris, ista compunctio terra est irrigua aquis, principium quoddam supernæ dulcedinis & æternæ hæreditatis, sicut illa Efebon & terra trans Iordanem, prima fuit possessio terræ promissionis, illi filiarum multitudinis, scilicet Israeliticæ plebis: cuius multitudine non pauciores sunt qui ascenderunt uel ascendit, ut promissionem accipiant æternæ hæreditatis. **L Nasus tuus sicut turris libani, que respicit contra Damascum.** Vere ingenua, uere libera Sunamitis, nasum habens egregium, at illa ignobilis ancilla nasum habet præcisum, sed & aures eius præcisæ sunt, sicut dictum est per prophetam superius memoratum. Propterea ô Ooliba hæc dicit dominus deus: Ecce ego suscitabo oēs amatores tuos contra te, & c. usq. Nasum tuum & aures tuas præcident, & qui remanserint gladio concident. Vt dictum ita & factum est. Nunquid enim illa talis ancilla nasum habet aut aures? Si nasum haberet, aliquid de longinquo sentiret, aliquid de futuro seculo cogitaret aut desyderaret. Si aures haberet, non solam literam attenderet, sed & aiuificantē in litera spiritum audiret. Nunc autem solis præsentibus delectatur, neq. audit eum qui totiens ad audiendum inuitat, dicendo, qui habet aures audiendi, audiatur. Igitur neq. aures neq. nasum habet. ¶ Tu autem ô Libera, nasum integrum, nasum (ut iam dictum est) habes egregium, quæ sano odoratu sentis & appetitu traheris, non eorum quæ uidentur, sed quæ non uidentur, secundum illud: Est enim fides sperandarum substantiarum rerum, argumentum non apparētium. Quomodo tibi est nasus eiusmodi? Sicut turris libani, quæ respicit contra Damascum, id est, contra cruentum supra dictæ ancillæ filium Damascus nanq. interpretatur bibens sanguinem & illum significat, de quo Apostolus loquitur, dicens: Sed quomodo tunc is qui secundum spiritum, ita & nunc. Fortissimo spei ac discretionis naso opus erat contra omnem eiusmodi falsum fratrem, ludendo persequentem, persequendo ludentem, ne usq. quæq. illudat: & si corpus lædit, saltem animā non decipiat. Et fortis utiq. est nasus iste discretionis, sicut turris libani, dum rite spernendo uisibilia, & sperando inuisibilia, fortiter resistit, neq. frangitur uisibilibus incommodis, iuxta illud: Deduxisti me, quia factus es spes mea, turris fortitudinis à facie inimici. Quomodo turris ista respicit contra Damascum? Nimirum sensui eius sensum habendo contrarium, iuxta illud. Qui enim secundum carnem sunt, quæ carnis sunt, sapiunt: qui uero secundum spiritum, quæ sunt spiritus, sentiunt. Est autem in respectu isto etiam manifestū Damasci, idem filii ancillæ, obprobriū. ¶ Sicut enim in interiori homine Damascus ille perdidit omnem discretionis & spiritualis intelligentiam, ita in exteriori homine Damascus ille perdidit nasum suum, nasum magnum, scilicet ciuitatem Hierosolymam, & nobile templum, & cætera insignia quæ destructa sunt: quibus ablatis, ita ignominiosa facta est circumcisio carnalis, sicut naso præciso deformis efficitur facies cuiusq. hominis, & iccirco quæ respicit, ipsa etiam talem Damascum conuenit & dicit. Tu ancilla superba cum filio tuo Damasco, quid faceres si uel tu nasuta, uel si ille nasus tuus esset: cum nec saltem exterius nasum habes, pulchram te existimes? Quid (inquam) faceres, si templum tuum & ciuitas tua permanisset? Bene igitur ô libera Sunamitis nasus tuus contra Damascum respicit firmiter stans sicut turris libani. **L Caput tuum ut camelus, & come capitis tui sicut purpura regis iuncta canalibus.** ¶ Carmelus scientia circumcisionis interpretatur. Caput uero principale est corporis, & pro corde accipitur, quod principale est interioris hominis, iuxta illud: His ergo fieri incipientibus, leuate capita uestra, id est, exhilarate corda uestra, quoniam appropinquat redemptio uestra. Igitur caput tuum ut camelus, id est, cor tuum scientiam circumcisionis habebet, ut legitime & sicut necessarium est circumcidatur, quisquis secundum deum & secundum fidem quæ in te est iustificari uult. ¶ An non & Moyses circumcisionem istam præscripsit, circumcisionem cordis? Circumcidite igitur (ait ipse in Deuteronomio) præputium cordis uestri, & ceruicē uestrā ne induretis amplius. Quid est ista circumcisio, nisi perfecta dei dilectio: Nam & in alio loco, cū dixisset: Circūcidet dñs deus tuus cor tuū, & cor seminis tui, ita subiunxit, Vt diligas dñm deū in toto corde tuo, & in tota aia tua. ¶ Porro circumcisio carnis scientiā ueram in hoc habes, ut nō dubites illam cessare debuisse, ex quo uenit, & manet

Nasus ancillæ præcisus.

Ezech. 23

Matth. 13.

2. Cor. 4
Hebr. 11.

Damascus
Gala. 4.

Gene. 27
Nasus, sicut turris libani.

Psal. 60

Roma. 8

le. 1 exteriorius

Caput p eorū de aliquando ponitur.
Lucæ. 21.

Circumcisio cordis.
Deut. 10

Deut. 39

Gene. 17
Rom. 4
Scia legis & ce
rimoniæ, scz
spiritualiter

Leui. 4.
Leui. 5. & c.

Heb. 2
Purpura res
gis passio chri
sti. Mat. 27

Decora in de
licijs.

Mat. 16. & 20

Iohan. 12

Ascendam in
palmam, exal
tabor i crucē

Luca. 14

& manifestatum est semen, cuius uenturi fidem habens Abraham, signum accepit circūci
sionis, signaculum iustitiæ fidei. ¶ Dixi de scientia circūcisionis, qd dicam de scientia legis.
Hoc nimirum, quod omnem illam, scilicet ceremoniarum legem, spiritualiter intelligis.
Hoc est, quod dico, & comæ capitis tui sicut purpura regis, iuncta canalibus. Comæ capi
tis, id est, sensus cordis tui in meditando uel cogitando mysteria legis dei: Exempla gratia,
quid mysterij contineat uitulus immaculatus, iussus offerri pro peccato sacerdotis, qui
peccauerit & populum derelinquere fecerit, quid hircus de capris, quid capra, & quid ouis
quid turtur, & quid pullus columbæ, cunctusq; ritus sacrificij: meditando (inquam) in his,
& in cæteris huiusmodi, comæ capitis tui, id est, sensus cordis tui sunt, sicut purpura regis,
uidelicet cuncta referendo ad sacramentum passionis dilecti tui, qui propter ipsum, quod
passus est, rex constitutus & gloria & honore coronatus, sedet ad dexteram maiestatis in
excelsis. ¶ Et recte passio regis, dicitur purpura regis non solum propter purpureum colo
rem sanguinis, quem in passione effudit: uerum etiam propter purpuram derisoriam, quam
circudederunt ei, protinus tribus pœnis passionum consummandum, scilicet flagellan
dum, crucifigendum, lancea percutiendum. Nam illi quidem irridentes purpuram circum
dederunt ei, tanquam regi, sed ille serio & purpuram admisit, & calamum pro sceptro sus
cepit in dextera quia certissime per hæc siebat, ut & in caelo & in terra purpuram regni, &
sceptrum acciperet imperij. Proinde purpura illa recte dicitur iuncta canalibus, quia sicut
purpura eo magis tingitur, & preciosior fit, quo uicinius atq; diutius iuncta fuerit tinctu
ræ canalibus, ita passio dilecti eo gloriosior est, quo amplius præ cunctis sacrificijs processit
secundum consilium diuinitatis, cuius uidelicet consilij archana, quasi quidam canales sunt
per quos cucurrit preciosissima hæc tinctura purpurea, qua dilectus iste, qui erat uirginitas
te candidus, factus est morte uel passione sua, & permanet in æternum rubicundus, deus
uere gloriosus, & homo ualde speciosus, & in utraq; substantia rex unus semper & ubiq;
uictoriosus. **Quam pulchra es, & q̄ decora charissima in delicijs. Statura tua
assimilata est palme, & ubera tua botris.** ¶ Quid est in delicijs pulchram & decoram
esse, nisi in abundantia gratiæ mansuetudinem summamq; humilitatem cordis habere: De
niq; dona gratiarum & intelligentia scripturarum siue sacramentorum cœlestium uere
sunt deliciæ, & humilitas cordis uera pulchritudo est, res decora, & deo amabilis uirtus
est. Hæc in te coniuncta sunt o charissima, tales deliciæ, talisq; pulchritudo. Quod enim
dixi: Statura tua assimilata est palmæ, & ubera tua botris. Et ne dubium sit, cui palmæ di
cam adhuc. **Bixi, ascendam in palmam, & apprehendam fructus eius. Et erunt
ubera tua sicut botri uineæ, & odores tui, sicut malorum: guttur tuum, sicut uinum
optimum.** ¶ Magna igitur humilitas, quam ista pulchritudo sonat, statura tua assimilata
est palmæ, quia tale est, ac si dicam, mihi assimilata es omni habitu mentis tuæ, mihi (inquā)
assimilata es, in eo quod in crucem ascendi mitis & humilis corde. Hunc ergo ascensum
meum futurum dixi, nec quisquam amicorum dubitauerit quin dixerim tibi. Si enim ipsis
amicis dixi: Ecce ascendimus Hierosolymam, & filius hominis tradetur ad crucifigen
dum, & alia multa ad hunc sensum pertinentia: imò si & inimicis dixi: Et ego si exaltatus
fuero à terra, omnia traham ad meipsum, quanto magis o charissima dixi, aut dicere debu
i: Ascendam in palmam, & apprehendam fructus eius. & erunt ubera tua sicut botri uineæ,
& odores tui sicut malorum: guttur tuum, sicut uinum optimum? Hoc erat dicere, exalta
bor in crucem uictoriosam, & moriendo morte fructuosa, operabor uelociter salutem
omnium credentium, & deinde doctrina tua, doctrina legalis atque Euangelica, tempore
oportuno palam prædicabitur, sicut in autumno dulces botri comeduntur, & bonus ubiq;
diffunditur odor honorum operum tuorum, & dulcissimum atq; delectabile mihi erit elo
quium tuum sicut uinum optimum. Tu autem ad hæc. **Bignum dilecto meo ad po
tandum, labijsq; & dentibus eius ad ruminandum.** ¶ Et reuera, ut dicis, ita est, sicut
em̄ uinū optimū dignū regibus est ad potandū, labijs & dentibus eorū ad ruminandū, sic
eloquiū tuū dignū mihi est ad audiendū, cunctisq; amicis & testibus meis ad prædicandū.
Quid faciemus uel q̄ ibimus cū tantis istis dilectis delicijs? Nostri em̄, q̄ primi ad istas delici
as uocati sunt, uenire nolūt, sed abieit negligētes, alius i uillā suā, alius uero ad negotiatio
suam re

